

การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา

นางสาวกุดดีณี มุทธากถิน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาเศรษฐศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-635-863-4

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I1746030X

A BUDDHIST ANALYSIS ON THE CONSUMPTION

Miss Gullinee Mutakalin

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics
Department of Economics**

**Graduate School
Chulalongkorn University**

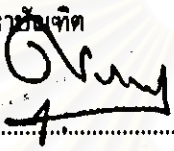
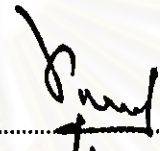
Academic year 1996

ISBN 974-635-863-4

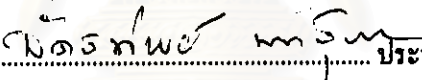
หัวข้อวิทยานิพนธ์ การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา
(A BUDDHIST ANALYSIS ON THE CONSUMPTION)

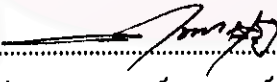
โดย นางสาวกุลธินี มุทธากถิน
ภาควิชา เศรษฐศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ศุภวัฒน์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ววิทย์ เจริญเลิศ)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

กฤตินี มุทธากลิน : การวิเคราะห์การบริโภคแนวพุทธปรัชญา (A BUDDHIST ANALYSIS ON THE CONSUMPTION) อ. ที่ปรึกษา : ศศ. ดร. ฌรงค์ เพ็ชรประเสริฐ , 149 หน้า.

ISBN 974-635-863-4

วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีจุดประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือประการแรก เพื่อศึกษาและประเมินสาระแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก ประการที่สอง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์พัฒนาการของสังคมบริโภคนิยมปัจจุบันในบริบทของประวัติศาสตร์สังคม และประการสุดท้าย เพื่อขยายและเชื่อมโยงแนวคิดพุทธปรัชญาเข้าสู่การศึกษาการบริโภคภายใต้กรอบของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ระเบียบวิธีการศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาศัยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร ตำรา ปาฐกถา งานวิจัย และบทความต่าง ๆ ประกอบกัน

จากการศึกษาพบว่าเศรษฐศาสตร์กระแสหลักภายใต้กระบวนทัศน์แบบนิวตันและเดส์คาร์ตนั้นมีรากฐานมาจากปรัชญาประโยชน์นิยมที่ยอมรับในธรรมชาติของการตอบสนองต่อความต้องการอันไม่จำกัดของมนุษย์ที่มีจุดเริ่มต้นการวิเคราะห์กิจกรรมการบริโภคจากอรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจโดยใช้แนวคิดเชิงปริมาณมาช่วยอธิบายและเป็นตัวบ่งชี้ถึงความพึงพอใจที่มนุษย์ได้รับนั้น ได้นำมาสู่ความเข้าใจที่ว่า การบริโภคสินค้าและบริการในปริมาณที่มากกว่าย่อมจะก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ในปริมาณที่มากกว่าไปด้วย มนุษย์จึงถูกผลักดันให้ต้องแสวงหา ครอบครอง สะสมและบริโภควัตถุให้อยู่ในปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้นอยู่ตลอดเวลา สังคมในปัจจุบันจึงอยู่ในรูปของสังคมบริโภคนิยมอันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในยุคของระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ในสังคมบริโภคนิยมนี้วัตถุหรือสินค้านั้นได้มีคุณค่าในการใช้สอยจากคุณสมบัตินิยมทางธรรมชาติของมันแต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังถูกกำหนดให้เป็นตัวสะท้อนถึงคุณค่าหรือรหัสหมายที่แฝงอยู่ด้วย ในขณะเดียวกันเราจะพบว่า พุทธปรัชญาภายใต้กระบวนทัศน์แบบองค์รวมนั้น เริ่มต้นจากการทำความเข้าใจถึงธรรมชาติและกฎของธรรมชาติบนหลักของปัจจัยการ ดังนั้นมนุษย์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งขององค์รวมจึงไม่อาจคำนึงถึงแต่ความต้องการอันไม่มีขอบเขตของตนเองเพียงส่วนเดียว การบริโภคในทัศนะนี้จึงมิใช่กิจกรรมที่เป็นจุดจบสิ้นภายในตัวเอง หากแต่เป็นเครื่องมือที่จะทำให้มนุษย์สามารถฝึกฝนและพัฒนาตนเองให้มีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดดุลยภาพและเกื้อกูลต่อทั้งสังคมและธรรมชาติ รูปแบบของการบริโภคจึงคำนึงถึงจุดมุ่งหมายที่แท้จริงตามธรรมชาติและขีดจำกัดในการรองรับจากธรรมชาติรวมถึงเป็นรูปแบบที่สามารถกระจายส่วนเกินออกไปให้กับมนุษย์ในสังคมที่ขาดแคลนได้อย่างพอเพียง การบริโภคในบริบทของพุทธปรัชญาจึงถือเป็นรูปแบบทางเลือกหนึ่งของมนุษย์ในการก้าวออกไปจากวิถีการบริโภคในสังคมบริโภคนิยม

ภาควิชา ศ. ม. พ. ๕๓.๕๓.๕๓
สาขาวิชา
ปีการศึกษา ๒๕๓๙

ลายมือชื่อนิสิต กฤตินี มุทธากลิน
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงไปได้ด้วยดีเนื่องจากความช่วยเหลือและร่วมมือของบุคคลหลายท่าน ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณรงค์ เท็ชรประเสริฐ ที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ตลอดจนเปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้เสนอความคิดทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ โดยกรุณาให้คำปรึกษาแนะนำและระยะเวลาแก้ไขตรวจทานวิทยานิพนธ์ส่วนต่างๆ ด้วยความอดทนอย่างยิ่ง รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ ที่ได้เสาะหาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ให้ผู้เขียน ตลอดจนเสียสละเวลาแนะนำแนวทาง ข้อมูล และความคิดเห็นต่าง ๆ ให้กับผู้เขียนตลอดมา รองศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และรองศาสตราจารย์ ดร. วรวิทย์ เจริญเลิศ ที่ให้ความรู้และข้อเสนอแนะต่างๆ แก่ผู้เขียน

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบพระคุณเพื่อน ๆ คุณสุพร พิรมธุกร ผู้รับฟังให้ความคิดเห็นและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ตลอดจน คุณบัณฑิต ผังนิรันดร์และ คุณสุชาติ ศิริวัฒน์ ที่อยู่เป็นเพื่อนเขียนวิทยานิพนธ์ คุณชนิศา สุกแสงปัญญา ที่กรุณาช่วยเรียบเรียงบทคัดย่อ ๆ คุณเกรียงชัย ต้าลิแก้ว ที่ช่วยดูแลคอมพิวเตอร์ให้กับผู้เขียน คุณกิงแก้ว อุดมชัยกุล คุณชนิศา บุญเกิด และคุณถิศจิต ถิ่นพังกาที่ช่วยรับฟังปัญหาต่าง ๆ ขอบพระคุณเพื่อน ๆ ที่โทรมาถามไถ่ให้กำลังใจและรอคอยการสิ้นสุดหน้าที่นี้สุดหัวใจของผู้เขียนอย่างอดทนมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะ คุณวิภารัตน์ ชรรณศิริพงษ์ และคุณรัชดา ทรายาก

ท้ายที่สุดผู้เขียนขอขอบพระคุณอย่างสูงต่อครอบครัวที่เป็นกำลังใจ ให้โอกาสและเวลาในการศึกษาแก่ผู้เขียนตลอดมา คุณพ่อที่สอนให้ผู้เขียนรักการค้นคว้าและพร้อมที่จะแสวงหาความรู้ คุณแม่ที่สอนให้ผู้เขียนมีความพยายามและอดทน คุณบุรชัย น้องชายที่ให้ความช่วยเหลือและเอื้อเฟื้อสิ่งต่าง ๆ เสมอมา สุดท้ายนี้ผู้เขียนต้องขอบพระคุณหญิงจ้อยต่างๆ ที่มาร่วมกัน ทำให้ผู้เขียนมีความสนใจเรียนรู้พุทธปรัชญาที่ให้ความรู้ที่ทรงคุณค่ายิ่งต่อการดำเนินชีวิต ผู้เขียนหวังว่างานชิ้นนี้จะมีส่วนช่วยกระตุ้นให้นักเศรษฐศาสตร์หันมาให้ความสนใจและยอมรับการมองภาพเศรษฐศาสตร์ในมิติที่มีความแตกต่างออกไปจากกรอบความคิดเก่า ๆ เพื่อให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมให้เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีภาพอันสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากมีข้อผิดพลาดประการใดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนขอน้อมรับเอาไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1.บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 วิธีการศึกษา.....	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	6
2.พัฒนาการแนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์	
2.1 แนวคิดเศรษฐศาสตร์ในยุคเริ่มต้น.....	7
2.2 แนวความคิดทางเศรษฐศาสตร์ตั้งแต่ยุคแห่งความรู้แจ้ง: เศรษฐศาสตร์ภายใต้กระบวนการทัศน์แบบนิวตันและเคส์คาร์ด.....	10
2.2.1 แนวความคิดเศรษฐศาสตร์คลาสสิก.....	13
2.2.2 แนวคิดเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก.....	18
2.2.3 แนวคิดเศรษฐศาสตร์มหภาคแบบเคนส์.....	22
2.3 การเคลื่อนย้ายกระบวนการทัศน์เข้าสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ : กระบวนการทัศน์แบบองค์รวม.....	23
2.4 พุทธปรัชญา : การหวนกลับไปพิจารณารากฐานทางพุทธธรรมในบทบาทของกระบวนการทัศน์ใหม่.....	32
2.5 การก้าวเข้าสู่เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ.....	37

3.แนวคิดเรื่องการบริโภคในทัศนะของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก	
3.1	ปรัชญาประโยชน์นิยมในฐานะของปรัชญาที่มีอิทธิพลต่อความเข้าใจ ธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก..... 44
3.1.1	แนวความคิดประโยชน์นิยมของเบนแรม..... 45
3.1.2	แนวคิดประโยชน์นิยมของมิลล์..... 47
3.1.3	วิจารณ์แนวคิดประโยชน์นิยม..... 48
3.2	ทฤษฎีการบริโภคของเศรษฐศาสตร์กระแสหลัก..... 54
3.2.1	ทฤษฎีอรรถประโยชน์..... 54
3.2.2	ทฤษฎีเส้นแห่งความพึงพอใจเท่ากัน..... 56
3.2.3	วิจารณ์ทฤษฎีการบริโภค..... 58
4.สังคมบริโภคนิยม : วิถีชีวิตของมนุษย์ภายใต้ระบบเศรษฐกิจสังคมทุนนิยม สมัยใหม่	
4.1	สังคมบริโภคนิยม..... 62
4.2	บทวิเคราะห์สังคมบริโภคนิยม..... 67
5.แนวคิดเรื่องการบริโภคในทัศนะของพุทธปรัชญา	
5.1	การก่อตัวและที่มาของแนวคิดพุทธปรัชญา..... 82
5.2	ความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ในทัศนะพุทธปรัชญา..... 89
5.2.1	ความเข้าใจต่อปัญหา(ความทุกข์)และสาเหตุของปัญหา ของมนุษย์ในสังคม..... 89
5.2.2	กระบวนการแก้ปัญหา : หนทางแห่งการดับทุกข์..... 95
5.3	แนวคิดเรื่องการบริโภค : การบริโภคในฐานะของวิถีทางไปสู่การ พัฒนามนุษยภาพที่สมบูรณ์..... 98
5.3.1	ความต้องการของมนุษย์..... 103
5.3.2	กิจกรรมการบริโภค..... 106
5.3.3	การผลิต..... 116
5.4	ความสุขในทัศนะของพุทธปรัชญา..... 118
5.5	การพัฒนามนุษยภาพอันสมบูรณ์..... 120

6.บทสรุป

6.1 การเปรียบเทียบกระบวนการวนทัศน์ทางความคิดทางเศรษฐศาสตร์.....	125
6.2 พุทธปรัชญากับระบบเศรษฐกิจสังคมแบบบริโภคนิยม.....	138
6.3 บทส่งท้าย.....	140
รายการอ้างอิง.....	142
ประวัติผู้เขียน.....	149

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย